

מקלט הדובים בזרנשטי שברומניה

צילומים: אורית גלפרין
The Zărnești Bear Sanctuary-ו

לא בכל יום יוצא להיפגש עם דמות ייחודית כל כך כמו נשיאת הארגון "Millions of Friends Association", קריסטינה לאפיס. בביקור הזה יצאתי אל העיירה זרנשטי (Zărnești) שברומניה, כדי לפגוש בלוחמת אמיתית למען זכויות בעלי חיים, אישה שחולמת ומגשימה בגדול. הביקור כולו נערך תוך כדי צעידה במקלט הדובים היפהפה והמטופח שהקימה: The Zărnești Bear Sanctuary (ברומנית: Rezervația De Urși Libearty Zărnești), כאשר קריסטינה מדריכה אותי יחד עם בעלה רוג'ר, ופלורין מנהל המקלט.

בקבוצות. בעלי ואני ראינו שיש דובים בכלובים ברחבי רומניה, אבל לא יכולנו לשער שמדובר בכל כך הרבה דובים שנמצאים במצב כל כך קשה.

האם כל הדובים שכאן הם מרומניה?

רוב הדובים שכאן הם אכן מרומניה, אבל יש גם שניים מארמניה, ארבעה מאוקראינה, שניים נוספים מאלבניה ואפילו אחד מטקסס שבארצות הברית. אני לא יכולה לסרב לקבל דובים להצלה. כולם דובים, וכולם סובלים את אותו הסבל. המטרה היא להעניק להם חופש.

היכן היו הדובים לפני כן?

רוב הדובים כאן הם מהחזקה לא חוקית של דובים בכלובים. אנשים תפסו אותם והציגו אותם בסביבה של כנסיות, מסעדות, פנסיונים, מפעלים. לעיתים הם הרגו את האם, ואז תפסו את הגור והכניסו אותו לכלוב. לאחר שהגורים גדלים, בהרבה מקרים הורגים גם אותם ומוכרים את הפרווה שלהם.

הדובה הראשונה שלי הייתה מיה. היא מתה בזרועותיי, ואני נשבעתי שאעשה הכול כדי שדובים נוספים לא ימותו כך. אני בטוחה שיש גן עדן גם לבעלי חיים ושהיא רואה את מה שעשינו כאן והיא מרוצה. מיה היא כוכב שמנצנץ בשמיים מבחינתי. אני מאמינה שאלוהים ברא את בעלי החיים כדי שנחיה יחד, אנחנו זקוקים זה לזה.

רוב הדובים שלקחתי הם זקנים, בני 20, 30. מבחינתי, גם אם הם יזכו לחיות רק לילה אחד בחופש ולא בכלוב, עשיתי את שלי.

האם זו לא עבודה מסוכנת? בסופו של דבר אתם לוקחים את הדובים מעבריינים שמסוגלים להתנכל להם.

אני בהחלט מאוימת. לקחתי לדוגמה דוב עיור, קראתי לו מקס. האיש שהחזיק אותו עיור אותו באמצעות סיכות וקשר אותו בשרשרת. כך במשך עשר שנים אנשים הצטלמו איתו. האיש עצמו הורשע, אבל למעשה כל האנשים שהצטלמו עם הדוב ולא הבחינו בסבל שלו היו שותפים לפשע. האיש הזה איים בתוכנית טלוויזיה שהוא יהרוג אותי, אבל אני אף פעם לא אפחד מאיומים.

שלהם לגור בטבע ולא בכלובים מזהמים. את הדוב האחרון קלטנו לפני כשלושה חודשים.

אני דואגת לבעלי חיים. יש לי מקלט ובו 1,000 כלבים, בנוסף למקלט לדובים. יש כאן בעלי חיים נוספים שחיים בצמוד לדובים, כי אני חושבת שאנשים מתעלמים מהטבע ושוכחים את הצורך בהרמוניה עם הטבע. כל דבר בטבע הוא בעצם חלק משרשרת, ואם משהו נפגם אז הכול מתרסק. מגפת הקורונה היא ההוכחה לכך שאנשים לא הגיבו נכון לטבע.

"בהתחלה לא רצינו שהמקום יהיה פתוח לציבור, כי גם ככה הדובים סבלו מאוד מבני אדם. חשבתי שבני האדם לא ראויים לראות את הדובים האלה, אבל אז הבנתי שאנשים מבינים את החשיבות של הדובים רק לאחר שהם רואים אותם ונחשפים לסיפורים על חייהם. בני אדם ובעלי חיים הם אותו דבר, ובני האדם לא צריכים ליטול את החופש מבעלי החיים", כך החלה הגברת לאפיס את הסיור המרתק עוד לפני ששאלתי את שאלתי הראשונה.

ספרי קצת על המקום.

הקמתי את המקום בשנת 2005. כשאנשים נכנסים לכאן הם רואים תחילה סרטון שמספר על המקום ועל הסיבה לכך ש-114 הדובים נמצאים כאן. לכל אחד מהדובים יש סיפור, זו ההזדמנות השנייה

יש פה 69 דונם של שטח מגודר לטובח המקלט, ובו הדובים מסתובבים חופשיים

- ① מימין: פלורין, רוג'ר, קריסטינה ועמרי. ביקור במקלט והכרות אישית עם הנפשות הפועלות מאחורי הקלעים מעניק דרך ייחודית ומעצימה בכל הקשור לטיפול והצורך במתן חמלה לבעלי חיים המצויים בשבי.
- ② הדובים מורגלים לקבל מזון במקלט וזו שנת ההתאספות שלהם עת קבלת המזון. לא ניתן לשחררם על מנת שיחפשו את מזונם בטבע היות והורגלו לחיות בסביבת בני אדם והם עשויים להתקרב ולהוות איום.
- ③ מסתבר שהדובים אוהבים להשתכשך במקורות מים וגם במקלט הכינו להם בריכות קטנות לטבול ולהנות.

אני מביין שבקיץ הם יכולים למצוא כאן מזון באופן טבעי, עם תוספות שלכם כמובן, אבל מה קורה בחורף המושלג?
 בחורף הדובים לא ימצאו מזון, לכן המטבוליזם שלהם בחורף איטי מאוד והם ישנים עד האביב, עד שלמעשה יש מזון. אבל כאן אנחנו נותנים להם מזון כל השנה, לכן בחורף הם ישנים ברצף רק למשך ימים ספורים. למרות זאת, בתום החורף הם מאבדים ממשקל גופם.

את גאה במה שאת עושה?

אני לא גאה ולא שמחה. הייתי שמחה אם הדובים היו חופשיים בטבע כפי שהיה ראוי שיחיו. אז אין כאן סיבה לגאווה, אף על פי שאנחנו מספקים להם תנאי מחיה כשל מלון חמישה כוכבים, הכול כלול, אפילו ספא. הגדר החשמלית שמקיפה את המקום היא למעשה התזכורת לכך שהם לעולם לא יהיו חופשיים. הם נוגעים בה פעם או פעמיים ומבינים את זה.

האם עדיין מותר לצוד דובים ברומניה?

כן. רק לא מזמן יצא חוק חדש שמאשר לצוד דובים, וזה מאוד מאוד עצוב, כי הדובים מוגנים על ידי האיחוד האירופי היות שיש מעט דובים בעולם. אנחנו מקווים שלא תיפתח כאן מלחמה נגד הדובים. הדובים לא אגרסיביים, אך הם כן יכולים לפגוע. למעשה, הם מזכירים בהתנהגותם חתולים, אם כי ממדי הגוף שלהם שונים לחלוטין.

האם ישנם מקרים של תקיפת בני אדם על ידי דובים ברחבי רומניה?

לעיתים רחוקות, אבל לא מקרי מוות. אם יש אנשים שרוצים להצטלם עם הדוב והם מתקרבים אליו עם מזון בידיהם, עלולה להתרחש תאונה. ואז מי אשם? כמובן, הדוב. הרי כולם יאשימו את הדוב ולא יחשבו מה גרם לכך, ויירו בו למוות.

האם יש עוד חוות דובים כאלה בעולם?

זה המקלט הגדול ביותר בעולם לדובים חומים. יש בארצות הברית מקלט לדובים שחורים, אבל לא בסדר גודל כזה.

מה קורה עם הדובים בשעות הלילה?

הנה, תראה את הדובים שכאן, הם משחקים יחד ומשתוללים. הדוב הזה שכאן היה עד עכשיו בבריכה. בלילה, רבים מהם שוהים במערות קטנות שחפרו בעצמם.

- ① הבובות הבולטות ביותר באוסף הדובונים שבמקום הן אלה שנשלחו ישר מהנסיכים הבריטים, חמישה מטר גובהם. מספר בובות נשלחו אל המקום גם מישראל.
- ② הצלת גור דובים ובדיקה גופנית במרפאה הוטרינרית שבמקום בטרם יועבר לשילוב עם קבוצת הדובים הייעודית לו.
- ③ הבריכות מהוות מקור משחק והנאה לדובים שיכולים לרבוץ במים הקרירים זמן רב.
- ④ קריסטינה ליד קברו של הדוב העיוור מקס. כשסיפרה על סיפור חייו הקשה והצלתו דמעות כאב עמדו בעיניה. קברו של מקס נמצא בשטח המקלט.

כשאתם מביאים לחווה דוב חדש כיצד הוא מתקבל?

לפעמים יש מעין שיחה נוקבת ביניהם, אבל הם לא טיפשים כמו בני האדם והם לא נוהגים באלימות. יש להם כאן גם מספיק מזון ומקום כדי שלא להיות בלחץ.

האם יש סיכוי שהדובים האלה ישוחררו לטבע?

לעולם לא. הם לא ישרדו. הם מורגלים לכך שאנשים מאכילים אותם. אם הם יראו בני אדם בטבע, הם יגשו אליהם כדי לבקש מזון, והאנשים עלולים לירות מתוך פחד.

האם יש לך הערכה כמה דובים יש ברומניה?

ארגוני ההגנה על בעלי החיים אומרים שכ-3,000. הציידים אומרים את מספרם בכ-7,000.

כיום אני נוכחת לדעת שמה שאני עושה הוא הדבר הנכון, וכל האנשים שמבקרים במקלט משנים את החשיבה שלהם בנוגע להחזקה בשבי של בעלי חיים פראיים שנועדו לחיות בטבע. אני לא מדברת רק על דובים אלא על כל בעלי החיים שצריכים להישאר בסביבתם הטבעית. אלה לא בעלי חיים מבויתים, כמו חתולים וכלבים.

במה מתאפיינת ההתנהגות של הדובים בימים הראשונים כאן? ביקרתי לדוגמה במקלט לקופים שבעבר השתמשו בהם במופעי בידור, וראיתי שברגע שראו אנשים הם החלו "להופיע" בפניהם אף שלא התבקשו. זו הייתה ההתנהגות שהורגלו אליה בחייהם.

יש לנו דובים שהובאו מקרקס. כשהבאנו אותם הגשנו להם מזון והם לא אכלו מייד כי לא הייתה התניה, כלומר - הם הורגלו לאכול רק אם עשו משהו בתמורה. לקח לנו חודשים להרגיל אותם להיות חופשיים. מתברר שגם הרגלי חופש מצריכים למידה, בדיוק כמו בני אדם שהיו כלואים. אבל דובים אחרים הציגו להם כיצד עליהם להתנהג בחופש, והם ממש חנכו איתם.

ישנם דובים שכל חייהם חיו בכלוב שגם הרצפה שלו הייתה מסורגי ברזל. במשך תקופה ארוכה לאחר ששוחררו בחווה הם לא העזו לדרוך על הדשא אלא הלכו רק על שבילי האבנים.

בשלב זה קריסטינה הכניסה אותי לכלוב ברזל שגודלו כמה מטרים רבועים, והרצפה שלו גם היא עשויה סורגי ברזל.

תראה, הייתה לנו לדוגמה דובה שחיה כאן 12 שנים. לפני שהגיעה לכאן הכלוב הזה היה הבית שלה כל חייה. תחשוב שבקיץ הטמפרטורות הגיעו ליותר מ-30 מעלות, ובחורף ירדו ל-30 מעלות מתחת לאפס, והיא כל הזמן שהתה בכלוב הזה. אני נותנת לילדים שמבקרים כאן להיכנס לכמה שניות לכלוב, כדי שיזדהו עם הסבל של בעל החיים, וככה הם לא ישכחו מדוע אסור להתעלל בבעלי חיים. למעשה, רק אצלנו הדובה הזאת דרכה בפעם הראשונה בחייה על אדמה ודשא.

1

תוך כדי הליכה בשבילים המסודרים של המקלט קריסטינה הראתה לי כלובים קטנים שבהם שהו בעבר חלק מהדובים. הפעם היו אלה שני כלובים בגודל של מטר וחצי על מטר.

הכלובים האלה הם מקרקס באוקראינה. בכל אחד מהם שהה דוב במשך 26 שנים. הם לא יכלו אפילו לעמוד בתוכם, והוצאו רק לטובת המופע. שני הדובים האלה אצלנו, ואתה כבר בוודאי יכול להבין שיש הרבה סיפורים עצובים.

מה המטרה העיקרית של המקום?

המטרה של המקום לחנך. זה קל יותר לחנך צעירים לעומת מבוגרים, שהרבה פעמים כבר לא רוצים לשנות את הרגליהם. המילה "אנימל" באה מהמילה "אנימה", שמשמעותה "נשמה". יש לבעלי החיים נשמה. איך בני אדם חושבים שאנחנו יכולים לחיות בשלום עם התנהגות כל כך אכזרית, כשלוקחים את הגורים מאימם והורגים אותה? תראה, יש כאן חמישה דובים קטנים שהצלנו. אימא שלהם נרצחה, וחלקם ליקקו את דמה. שמנו אותם במקום מבודד עד שיהיו בני שנתיים ואז נעביר אותם אל הבוגרים.

מעבר לעניין החינוכי של המקלט, אני רוצה שמעתה והלאה הדובים האלה, שסבלו שנים רבות, יחיו את שארית חייהם בשלווה ובנחת.

מתי בדיוק הבנת שנועדת להציל בעלי חיים?

כשהייתי בת חמש הוריי לקחו אותי לגן החיות, ובמקום ליהנות הרגשתי מועקה. בעלי החיים בגן החיות בדרך כלל כנועים, אבל השועל שראיתי שם לא נראה כנוע. הוא הלך מתוסכל מצד לצד, ללא הפסק - הוא רצה לצאת החוצה. מייד התחלתי לבכות ולצרוח, עד כדי כך שההורים שלי חשבו שמשוה לא בסדר איתי ולקחו אותי לפסיכולוג. מאז, במשך שנים חלמתי בלילה על השועל שרצה לצאת החוצה. זה היה חלום בלהות. כשהייתי ילדה תמיד שאפתי לחופש ועשיתי הרבה צרות לאימא שלי. הבאתי הביתה את כל החתולים, הכלבים והארנבים שמצאתי ברחוב, כדי להציל אותם. לא למדתי וטרינריה, אבל תמיד הייתה בי האהבה הזאת לבעלי חיים.

יש כאן מרפאה וטרינרית?

בהחלט. יש מרפאה עם שני וטרינרים. כשהדובים מגיעים לכאן אנחנו מעניקים להם תחילה טיפול שיניים, כי מרביתם מגיעים עם נזקים קשים שנגרמו מהניסיונות הרבים שלהם, לאורך שנים, לברוח מכלובי הברזל. אנחנו גם מחסנים אותם ומסרסים את הזכרים. אצלנו לא

3

2

4

ייולדו דובים. אחר כך הם מועברים לאזור הסתגלות לתקופה של עד שישה חודשים. חשוב שתבין, שדובים שהיו שנים רבות בתוך כלוב מפחדים מאוד בהתחלה. בשלב מאוחר יותר מעבירים אותם לשהות יחד עם כלל הדובים.

כשבעלי החל לבנות את המקום הוא עשה את זה ללא הדרכה, והוא תמיד אמר לעצמו שהוא צריך להתנהג ולחשוב כמו דוב. הם מאוד אוהבים לטפס כאן על העצים, ולפעמים הם נרדמים בגובה 30 מ' וממש ניתן לשמוע אותם נוחרים.

אחרי 16 שנים של הפעלת המקלט, האם את עדיין לומדת דברים חדשים על התנהגות הדובים?

אני לומדת בכל יום. יש כל כך הרבה מחקרים שמראים עד כמה בעלי החיים אינטליגנטיים ואנחנו בני האדם לא מודעים לזה. אני למדתי שיש להם רגשות, שהם מסייעים זה לזה. הכי קל לראות את זה לדוגמה בהתנהגות של מוניקה לאחר שמקס מת. היא סבלה, לא רצתה לאכול, וכשניסו למצוא לה בן זוג אחר לקח זמן עד שהסכימה לקבל אותו. בהתחלה היא שמרה על מרחק מהחבר החדש שניסו לשדך לה. הזכר ניסה להתקרב אליה והיא נמנעה.

האם אפשר להתנדב כאן?

אפשר בהחלט. רוב המתנדבים מגיעים מארגון Oyster. בדרך כלל אלה טיילים שמעוניינים לשלב חופשה במקומות שונים בעולם לצד התנדבות במקלטים לבעלי חיים, ולא רק אצלנו עם הדובים. בשנה שעברה, בגלל המגפה לא היו לנו מתנדבים וזה היה קשה. המתנדבים עוזרים לנו מאוד, בייחוד בהאכלה.

- 1 קריסטינה קולטת לחווה גור דובים שהוחזק בשבי. ברוב המקרים צייד הדובים הורגים את הורי הדובים ואז לוקחים את גור הדובים ומגדלים אותו בשבי לצרכים שונים.
- 2 תצלום של דוב בשם אודי שהוחזק 12 שנים בכלוב ברזל. הכלוב מוצב במקלט על מנת להציג למבקרים ולו במעט את הסבל שעברו הדובים בטרם נקלטו בחווה.
- 3 ציור אילוסטרציה של סיפורו של תיאודור רוזוולט כשהוצע לו לירות בדוב קשור וסירב (התצלום לקוח מתוך 'ויקיפדיה').

אני מבין שיש לך קשר מיוחד לישראל.

מאוד. לפני המגפה כ-70 אחוז מהמבקרים כאן היו מישראל. אפילו נשאלתי אם אני רוצה לבנות מקלט בישראל, והשבתי שהרי אין לכם דובים. ביקרתי שלוש פעמים בישראל, ואני מכירה את המדינה שלכם מצפון לדרום. טיילנו עם כלב וחתול. אשמח לחזור לישראל.

לקראת סוף הביקור קריסטינה לקחה אותי לאזור המשרדים, שם הקימה תערוכה של בובות דובונים שאנשים שולחים אל המקלט מכל רחבי העולם. חלק מהבובות הללו מלוות בסיפור אישי ומרגש שמוסיף בהחלט לחוויה המיוחדת שעוברת על המבקרים.

אתה רואה את שני הדובים הענקיים שכאן? קיבלתי אותם מהנסיך ויליאם והנסיכה קייט כששרלוט נולדה. הם שלחו אלי את שני הדובים האלה, שהם גם דובי המשחק הגדולים ביותר בעולם, בגובה חמישה מ'. זה מה שנתן לי את הרעיון ליצור "מוזיאון של דובונים", וכמובן התיירים מגיעים לכאן כחלק מהסיוור במקלט.

לסיום, אולי משהו בנימה אופטימית?

אתה בוודאי מכיר את "טדי בר" (טדי הדוב). רבים לא יודעים אבל הוא הגיע מאמריקה ולא מסין, כפי שכתוב על התגיית: Made in China. הסיפור של טדי בר הוא למעשה סיפורו של הנשיא תיאודור רוזוולט שהיה חובב ציד. הוא לא הצליח למצוא דוב בזמן שיצא לצוד, אז היועצים שלו אמרו לו: "אדוני הנשיא, אתה לא יכול לחזור מבלי לומר שהצלחת לצוד. אולי נביא דוב, נקשור אותו לעץ ותירה בו". הוא השיב להם שאם הוא יעשה דבר כזה הוא לעולם לא יוכל עוד להתבונן בעיניהם של ילדיו, והסיפור הזה פורסם בעיתונים. בחור יהודי שקרא את הסיפור היפה ביקש מאשתו לתפור בובה בצורת דוב שתייצג את הסיפור המרגש, והיא אכן הכינה דוב שכזה. הם שאלו את הנשיא אם הם יכולים לקרוא לדוב שלהם טדי בר.

אני רוצה לומר לאנשים שטדי בר הוא הצעצוע הנמכר ביותר אי פעם. כמעט לכל ילד היה דובון כזה. אז אם אתה יוצא לצוד דובים אתה למעשה צד את החלומות שלך עצמך.

הדבר הטוב הוא שלאחר שהמקום נבנה אנשים החלו להבין שזה לא נורמלי לצוד דובים. ילדים שביקרו כאן בתוכניות החינוכיות שלנו והלכו אחר כך לגן החיות, שאלו את השאלה הפשוטה: למה לשמור בעלי חיים בתנאים כאלה כשהם יכולים להיות חופשיים ומאושרים? וזה מה שלמעשה יסייע לשנות את החשיבה של האנשים.

למידע נוסף על המקלט:

- אתר האינטרנט של המקלט: <https://millionsoffriends.org/en>
- להגעה ברכב פרטי יש לרשום ב-GPS: Liberty Bear Sanctuary Zarnesti (המקלט נמצא במרחק כ-30 ק"מ מהעיר בראשוב או כ-190 ק"מ מבוקרשט).
- שעות פתיחה: האתר פתוח למבקרים רק למשך שעות בשעות הבוקר. חובה להזמין כרטיסים מראש (הסיוור מודרך) דרך הקישור הבא: <https://millionsoffriends.org/en/buy-tickets/>
- דף האינטרנט לאימוץ וירטואלי של דוב במקלט זרנשטי: <https://millionsoffriends.org/en/liberty/adopt-a-bear>
- ארגון בין-לאומי להתנדבות במקלטים לבעלי חיים וכן במקלט הדובים שבזרנשטי: www.oysterworldwide.com